

معرفی مدرسه ماندگار حکمت یا حکیم نظامی قم (دیرستان ماندگار امام صادق (ع))

مدرسه

● بیتا مهدی*

اشاره

آشنایی با مدارس ماندگار و قدیمی استان‌ها و آثار فرهنگی و آموزشی و تربیتی آنها در منطقه یکی از سنت‌های این فصلنامه برای معرفی تاریخ آموزش و پرورش کشور است. در این شماره به مدرسه امام صادق (ع) امروز یا همان حکمت یا حکیم نظامی قدیم قم می‌پردازیم که بسیاری از فرهیختگان فرهنگ و علم آن شهرستان از این مدرسه فارغ‌التحصیل شده‌اند.

■ مقدمه

با عنایت به مصوبه چگونگی اداره مدارس ماندگار مصوب جلسه ۷۲۵ شورای عالی آموزش و پرورش تاریخ ۱۳۸۴/۴/۲۸، شورای عالی با تصویب آن دسته از مدارس که از قدمت تاریخی و سوابق درخشان علمی، آموزشی و فرهنگی در سطح ملی یا استانی برخوردار هستند موافقت می‌کند. براساس مصوبه مذکور، به مدارس واجد شرایط برای کسب عنوان «ماندگار» این امکان داده خواهد شد تا با فراهم آوردن شرایط مناسب تحصیلی برای افراد مستعد و خلاق و استفاده بهینه از امکانات و زمینه‌های موجود، از تجارب ارزنده فارغ‌التحصیلان خود بهره مند و به‌عنوان الگویی مناسب و پیشرفته در زمینه‌های آموزشی و تربیتی به سایر واحدهای آموزشی معرفی شوند.

■ دبیرستان ماندگار امام صادق استان قم:

● معرفی اجمالی:

دبیرستان پسرانه ماندگار امام صادق (ع) با مالکیت واقعی، موقوفه آستانه مقدس حضرت معصومه (س)، در مقطع متوسطه واقع در منطقه چهار استان قم می‌باشد. نام قبلی این

* کارشناس شورای عالی آموزش و پرورش ..... bitamahdi@yahoo.com

عناوین واحد آموزشی:
دبیرستان حکمت،
دبیرستان حکیم
نظامی، دبیرستان
ماندگار امام صادق(ع)

واحد آموزشی به ترتیب حکمت و دبیرستان حکیم نظامی بوده که اکنون با نام امام صادق(ع)، فعالیت می‌نماید. سال تأسیس این دبیرستان ۱۳۱۷ و قدمت بنای آن ۸۳ سال می‌باشد.

دبیرستان امام صادق مربوط به دوره پهلوی اول است در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۷۹ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

● تاریخچه:

در سال ۱۳۱۳ آقای سیدعلی اکبر برقی که از علما و دانشمندان طراز اول ایران بودند و از معارف پروران حقیقی به‌شمار می‌رفتند، جهت دریافت مجوز مدرسه حیات رهسپار تهران شدند و طی ملاقاتی که در آنجا بین ایشان و آقای علی‌اصغر حکمت روی داد، تأسیس دبیرستان مجهزی که در شأن جوانان علاقه‌مند قمی باشد مطرح شد که با استقبال اولیای امور معارف مواجه گردید. از این زمان رابطه معارف خواهان قم و وزارت معارف بیشتر شد و رفت و آمدهای پی‌درپی آقای برقی به تهران و پشتیبانی دانشمند معظم آقای سیدمحمد فاطمی قمی «مؤسس بیمارستان فاطمی قم» به پیشرفت کار کمک کرد. از حسن اقبال، آقای علی‌اصغر حکمت به وزارت معارف منصوب گشت و به قولی که قبلاً داده بود وفا نمود و شالوده دبیرستانی را که شایسته مردم این شهر باشد بنیان گذاشت.

نخستین سنگ بنای این دبیرستان در تاریخ ۲۰ آبان ۱۳۱۴ مطابق ۱۵ شعبان ۱۳۵۴ طی جشنی و با حضور محمدعلی فروغی (رئیس‌الوزرا)، علی‌اصغر حکمت وزیر معارف، حسن اسفندیاری «محتشم‌السلطنه» رئیس مجلس، محمود جم وزیر داخله، ابتهاج‌السلطان، معاون وزارت داخله، فریدونی رئیس اداره مرکز وزارت داخله، سیدعلی اکبر برقی، ابوالقاسم فیوضات رئیس کل اداره اوقاف، میرزا حسن رشیدی، حاج سیدعلی فهیم‌التجار، سید محمد آقازاده و چند نفر از رؤسای معارف نصب گردید.

بنای این دبیرستان با نظارت مهندس فرانسوی، ماکسیم سیرو و آندره‌گدار در معیت معماران محلی در نهایت زیبایی و متناسب با آب و هوای گرمسیری قم ساخته شد و در سال ۱۳۱۷ به اتمام رسید که در ایران مهندس شناخته شده‌ای بود و موزه ایران باستان و ایستگاه راه‌آهن قم را در سوابق معماری خود دارد. زیر بنای ساختمان حدود ۱۵۰۰ متر مربع می‌باشد که در میان باغی به مساحت ۲۰/۰۰۰ متر قرار گرفته‌است. در ضلع جنوبی بنا، زمین‌های ورزش و قسمت‌های شرق و غرب و شمال دارای گل‌کاری و درختان سبز و خرم می‌باشد. بر سراسر دیوارهای درونی و اندرونی دبیرستان کتیبه‌هایی که اشعار آن از دیوان حکیم نظامی انتخاب شده و با خط بسیار زیبا نوشته شده‌اند به چشم می‌خورد.

عناوین واحد آموزشی: دبیرستان حکمت، دبیرستان حکیم نظامی، دبیرستان ماندگار امام صادق(ع)

ساختمان مرکزی
دبیرستان دارای
گچ کاری های
هنری همراه با
اشعاری نظامی با
خط نستعلیق روی
کاشی های لاجوردی
می باشد

● نوع سبک و معماری:

دبیرستان حکیم نظامی دارای دو طبقه می باشد. طبقه اول آن شامل چهار کلاس، سالن سخنرانی، دفتر و اتاق رئیس دبیرستان و اتاق دبیران و اتاق روشویی و سالن کتابخانه و اتاق خدمتگذار و سالن ورزش و طبقه دوم آن شامل کلاس های پنجم و ششم و آزمایشگاه فیزیک و شیمی و طبیعی و اتاق عکاسی و چند اتاق دیگر بوده است.

مصالح بکار رفته شده شامل: آجر، گچ، ماسه، سیمان و تیر آهن های بلژیکی است. کتابخانه دبیرستان از کتابخانه های قدیمی و با ارزش شهر قم می باشد که دارای نسخ خطی و کتاب های قدیمی کمیابی می باشد که در نوع خود بی نظیر است. دبیرستان دو طبقه نمای آجری با طرح H حرف اول Hospital زمان جنگ جهانی ساخته شده است. طرح مدرسه آلمانی و کار ساخت ایران می باشد. از ویژگی های این دبیرستان وجود ۳۰ هزار کتاب و نسخ قدیمی در این دبیرستان است و نمایشگاهی از کتب درسی قدیمی در دبیرستان موجود می باشد. مخزن کتابخانه تاریخ است و گرد گرفته، کتاب ها قدیمی اند و منزوی، بسیاری از کتاب های اینجا سال هاست که دیگر تجدید چاپ نمی شوند، اما ارزش تاریخی دارند این جمله را می شنوم: «هر کتابی که فکرش را کنید اینجا پیدا می کنید.» در قدیم اینجا جزو کتابخانه های معروف و معدود شهر بوده است، اینجا همچنین دارای آرشیو روزنامه هم می باشد. مجموعه کاملی از کتاب های درسی دهه ۱۲۹۰ تا ۱۳۹۰ هم به چشم می خورد.

ساختمان مرکزی دبیرستان دارای گچ کاری های هنری همراه با اشعاری نظامی با خط نستعلیق روی کاشی های لاجوردی می باشد. نمای اصلی ساختمان آجر کاری با قوس های خاص معماری ایرانی و درب و پنجره های چوبی به سبک معماری سنتی و قدیمی ایران است. ساختمان دبیرستان با سبک معماری قدیمی ساخته شده و با توجه به فضای درونی و بیرونی ساختمان و گچ بری ها و کاشی کاری و ایوان های مختلف با ستون های مدور- سرویس های پله با سبک معماری سنتی- راهروهای عریض با نور کافی و پنجره های زیبا- ورودی و خروجی و درب های زیبا و چوبی مدرسه در استان به صورت منحصر به فرد در آورده که تماماً از چوب های روسی است.

معماری این بنا کاملاً ایرانی و متناسب با شرایط آب و هوایی قم است، به طوری که تابستان ها این ساختمان بسیار خنک و زمستان ها گرم و مطبوع است. سقف بنا گهواره ای شکل است، اتاق بزرگی روبه روی سرسرا دیده می شود که امروز اتاق معاونان است. کنار سرسرا در سمت چپ راهرویی است که کلاس ها در آن قرار دارد. اتاق اول مخصوص مدیر دبیرستان است برای این که او بتواند احاطه کامل بر تمام امور مدرسه داشته باشد، برای اتاق او ۵ در، در نظر گرفته شده است که ۲ در به راهرو، ۲ در به ایوان و یک در به سرسرا باز می شود. کنار اتاق مدیر کلاس های دانش آموزان قرار دارد که درها و پنجره های بلند صاف آن را مزین کرده است. کلاس ۲ در دارد که یکی از آنها به سوی راهرو و دیگری

معماری این بنا
کاملاً ایرانی و
متناسب با شرایط
آب و هوایی قم
است

به طرف ایوان باز می‌شود. چشم‌انداز راهرو از طریق پنجره‌های چوبی به طرف باغ گشوده شده و در سمت ایوان به سوی زمین چمنی باز می‌شود که تیم فوتبال مدرسه در آن تمرین می‌کنند. این در مناسب حال دانش‌آموزانی است که می‌خواهند خارج از کلاس و در آرامش مطالعه کنند. در انتهای راهرو راه‌پله‌ای وجود دارد که به طبقه بالا منتهی می‌شود. این مسیر امروز مسدود است و به جای آن دانش‌آموزان از طریق راه‌پله کنار سرسرا به طبقه دیگر می‌روند. طبقه بالا عیناً مثل طبقه پایین ساخته شده است، فقط با این تفاوت که به جای اتاق معاونان در آن کتابخانه قرار دارد.

● شخصیت‌های برجسته واحد آموزشی:

در ادامه به برخی از شخصیت‌های برجسته که در واحد آموزشی فعالیت داشته‌اند و بیوگرافی مختصری از ایشان اشاره می‌شود:

۱. شهید آیت‌الله دکتر محمدحسین بهشتی: سید محمد بهشتی، مشهور به شهید بهشتی، سیاست‌مدار و فقیه ایرانی و نخستین رئیس دیوان عالی کشور پس از انقلاب ایران در سال ۱۳۵۷، نخستین دبیرکل حزب جمهوری اسلامی و نایب رئیس مجلس خبرگان قانون اساسی، دبیر زبان دهه ۳۰ دبیرستان که در دفتر حزب جمهوری اسلامی به دست منافقین شهید شد.

۲. شهید دکتر محمد مفتاح: دبیر دبیرستان در دهه ۳۰ - عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی و از فعالین حوزه و دانشگاه و استاد دانشگاه که به وسیله عناصر آمریکایی ترور شدند.

۳. دکتر احمد احمدی: دبیر دبیرستان در دهه ۳۰ - عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی

۴. آقای محمود بروجردی: دبیر دبیرستان - از افراد برجسته مقامات دولتی (داماد حضرت امام خمینی (ره))

۵. آقای دکتر احمد بهشتی: از اساتید بزرگوار و از بزرگان علمی

۶. مرحوم علی اصغر فقیهی: معلم، نویسنده، استاد دانشگاه و تاریخ پژوه، مؤلف کتاب‌های متعدد تاریخی و مذهبی و مؤلف سفرنامه حج و شیوه نگارش و املاء

۷. حسین کریمیان: نویسنده، ادیب، لغت‌شناس، مورخ و جغرافی‌دان ایرانی

۸. بهرام فره‌وشی: زبان‌شناس معاصر ایرانی و متخصص زبان‌های ایرانی و فرهنگ ایران باستان

۹. محمد امین ریاحی: ادیب، مورخ و شخصیت فرهنگی معاصر ایرانی، صاحب آثار پژوهشی در زمینه فرهنگ ایرانی، ادب پارسی، فردوسی و شاهنامه، حافظ و تاریخ ایران

۱۰. سید حین سادات ناصری: استاد دانشگاه، پژوهشگر ادبیات و مترجم

۱۱. عباس حری: بنیان‌گذار مؤسسه ملی زبان

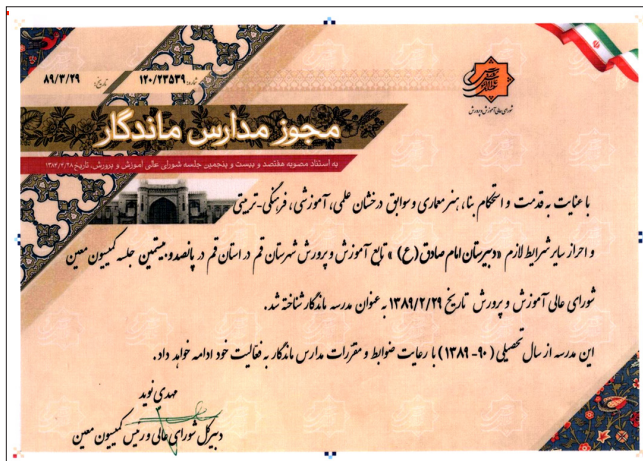
● فارغ التحصیلان برجسته:

برخی از فارغ التحصیلان برجسته این واحد آموزشی و بیوگرافی مختصر ایشان به قرار زیر می باشد.

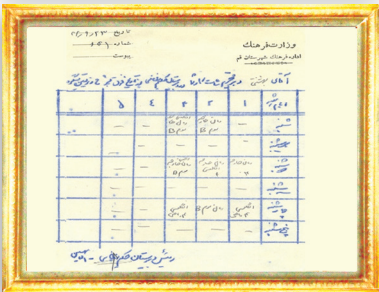
۱. مرحوم حجة الاسلام والمسلمین حاج سید احمد خمینی: فرزند بزرگوار امام خمینی (ره)
۲. دکتر مظاهر مصفا: استاد ادبیات دانشگاه تهران، یکی از چهره های ماندگار کشور
۳. مرحوم حجة الاسلام والمسلمین اشراقی: داماد حضرت امام خمینی (ره)
۴. حجة الاسلام والمسلمین صادق لاریجانی: عضو فقهای شورای نگهبان رئیس قوه قضاییه
۵. حبیب بی آزار: معاون سابق وزارت آموزش و پرورش در ۴ کابینه دولت جمهوری اسلامی
۶. ابوالفضل ابراهیم صفا: از اساتید و بزرگان علمی
۷. شهید مهدی زین الدین: فرمانده لشکر ۱۷ علی ابن ابیطالب
۸. شهید مصطفی کلهری: فرمانده لشکر ۱۷ علی ابن ابیطالب
۹. حسین قربانی: دکتر پزشک قانونی
۱۰. طیب قنبری: دکتر کودکان
۱۱. مصطفی توقیری: دکتر هسته ای واشنگتن
۱۲. احمد لطیفی: فوق تخصص و جراح قلب
۱۳. محمد روغنی: متخصص گوش و حلق و بینی (تهران)
۱۴. عزت اله نوری: دبیر آموزش و پرورش و نماینده اسبق مردم قروه
۱۵. علی مظاهری: رئیس اداره آموزش و پرورش ناحیه یک
۱۶. پرویز اذکانی: استاد دانشگاه
۱۷. سید محمد صادق خرازی: سفیر و معاون نماینده دائم ایران در سازمان ملل متحد (۱۹۸۹ تا ۱۹۹۵) و سفیر ایران در فرانسه (۲۰۰۲ تا ۲۰۰۶)

● مجوز ماندگاری:

دبیرستان امام صادق (ع) در
پانصد و بیست و نهمین جلسه کمیسیون
معین شورای عالی تاریخ ۱۳۸۹/۲/۲۹
به عنوان مدرسه ماندگار شناخته شد.

● گالری عکس:

منابع

۱. اطلاعات دریافت شده از اداره کل آموزش و پرورش استان قم